

TÜRKİYE 2010 YILI İLERLEME RAPORU'NDA ENERJİ

- **3. Ekonomik Kriterler → 3.1. İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı → Makroekonomik istikrar (s. 38 – 41)**

(...) Son yıllarda, Türkiye güçlü bir istikrar programını başarıyla uygulamış, bankacılık, işletmelerin yeniden yapılandırılması, özelleştirme, eğitim ve enerji gibi birçok kilit alandaki kapsamlı yapısal reformlarla Türk ekonomisinin dayanıklılığı artırılmıştır. Mevcut mali krizin Türk reel sektörünü ciddi şekilde sarsmış olmasına rağmen, daha önce gerçekleştirilen düzenleyici ve denetleyici reformlar sayesinde büyüme yeniden güçlü ve hızlı bir şekilde sağlanmıştır.

- **3. Ekonomik Kriterler → 3.1. İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı → Piyasa güçlerinin etkileşimi (s. 41)**

Düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığı hükümetçe teyit edilmiştir. Ancak, düzenleyici çerçeveye rağmen, kamu otoriteleri elektrik ve doğal gaz piyasaları ile, kısmen telekomünikasyon ve başta demir yolu olmak üzere ulaştırma gibi bazı kilit alanlarda fiyatları belirlemeye devam etme eğilimindedir. Temel hizmetlerin serbestleştirilmesi önemli ölçüde sağlanmış olup bu durum enerji sektöründeki bazı başarılı özelleştirme faaliyetlerine zemin hazırlamıştır. Türkiye daha zorlu koşulların olduğu kriz ortamında özelleştirme çalışmalarını sürdürmüştür. 2008'de 4,4 milyar Euro (GSYH'nin % 1'i) olan özelleştirme tutarı, 2009 yılında 1,6 milyar Euro (GSYH'nin % 0,4'ü) seviyesine gerilemiştir. 2009 yılında 106 işlem tamamlanmış olup, devam eden başlıca özelleştirmeler arasında 52 küçük-ölçekli hidroelektrik santralinin işletim hakları ile dört adet şeker fabrikasının ve 13 bölge ile üç limanda elektrik dağıtımının özelleştirilmesi bulunmaktadır. Sonuç olarak, piyasa güçlerinin etkileşiminin iyileştirilmesi alanında bir miktar ilerleme kaydedilmiş ve olumsuz dış koşullar sebebiyle bir miktar yavaşlama yaşanmasına rağmen özelleştirme çalışmaları ilerlemiştir.

- **3. Ekonomik Kriterler → 3.1. İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı → Pazara Giriş ve Çıkış (s. 41)**

(...) Deniz taşımacılığı, sivil havacılık, havaalanı yer hizmetleri, kara yolu taşımacılığı, radyo ve TV yayıncılığı, enerji, muhasebecilik ve eğitim alanlarında yabancı yatırımcılar hala bazı kısıtlamalarla karşılaşmaktadır.

- **3. Ekonomik Kriterler → 3.2. Birlik içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi → Beşeri ve Fiziki Sermaye (s. 43)**

(...) Yetersiz altyapı ekonomik aktiviteyi artan şekilde olumsuz yönde etkilemektedir. 2009 ve 2010 yıllarında başta karayolu ve petrol boru hattı projeleri olmak üzere altyapı yatırımlarında bir miktar ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen özellikle enerji arzı alanındaki yetersiz altyapı olanakları ekonomik toparlanma açısından engelleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Toplam elektrik tüketimi artışı son birkaç yılda ortalama % 7 civarında gerçekleşmiş ve gecikmeli de olsa ilave enerji üretim kapasitesi yaratılmıştır.

- **3. Ekonomik Kriterler → 3.2. Birlik içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi → Sektör ve İşletme Yapısı (s. 43 – 44)**

Düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığı büyük ölçüde korunmuştur. Piyasaların serbestleştirilmesine ilişkin olarak, enerji sektöründeki fiyat mekanizmalarında bazı ilerlemeler kaydedilirken, tarım sektöründe bir gelişme olmamıştır.

- **4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği → 4.4. Fası 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı (s. 49 – 50)**

(...) Bu alandaki önceliklerden biri olan, AB menşeli doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması yönünde ilerleme kaydedilmemiştir. Sektörel kısıtlamalar, örneğin enerji, taşımacılık, eğitim, radyo ve televizyon yayıncılığı alanlarında, yürürlükte kalmaya devam etmektedir.

- **4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği → 4.8. Fası 8: Rekabet Politikası (s. 54)**

(...) Ulaştırma veya enerji sektöründe devlet yardımını düzenleyecek kurumların veya yasal bir çerçevenin oluşturulmasında ilerleme kaydedilmemiştir.

- **4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği → 4.15. Fası 15: Enerji (s. 64 – 65)**

Arz güvenliği konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, Ağustos 2010'da Nabucco doğal gaz boru hattı ile ilgili hükümetlerarası anlaşmanın onay sürecini tamamlamıştır. Bir sonraki adım olarak, hükümetler arasında proje destek anlaşmaları yapılabilir. Haziran 2010'da Türkiye ile Azerbaycan, gaz fiyatlandırması ve Türkiye'den gazın transit geçişi ile ilgili olarak anlaşmaya varmıştır. Türk, İtalyan ve Rus şirketleri arasında Samsun-Ceyhan petrol boru hattının inşasına dair anlaşma imzalanmıştır. Petrol stokları konusunda az gelişme kaydedilmiştir. Petrol stoklama düzenlemelerini kolaylaştırmaya yönelik olarak kurulması planlanan petrol stoklama kurumu henüz kurulmamıştır.

Enerji iç piyasasıyla ilgili olarak, elektrik alanında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Başlatılan yeni özel sektör yatırımlarıyla, Türkiye'nin kurulu güç kapasitesi 2.800 MW artmış ve elektrik sektöründe özel yatırımlar 2009 yılında € 3,1 milyar avro olmuştur. Yeni dengeleme ve uzlaştırma yönetmeliğinin uygulanmasıyla, modern elektrik piyasası ticareti uygulamaları başlatılmıştır. Dengeleme ve uzlaştırma sistemi vasıtasıyla gerçekleşen satışlar toplam elektrik satışı hacminin %75'ine karşılık gelmektedir. Elektrik piyasası lisans yönetmeliği değiştirilmiştir. Bu değişikliklerle, çevresel etki değerlendirmesi prosedürünün tamamlanması, üretim lisansların verilmesinin bir ön şartı haline getirmektedir. Serbest tüketici eşiği 100.000 kWh'ye düşürülmüştür, bu da % 63 piyasa açılımına denktir. % 100 hisse satışı vasıtasıyla uygulanan blok satış yöntemiyle elektrik dağıtım varlıklarının özelleştirilmesi devam etmiştir. Üç özel şirket elektrik dağıtım sektöründe faaliyetlerine başlamıştır. Beş dağıtım bölgesinin daha özelleştirme süreci tamamlanmış ancak varlıklar yeni mülk sahiplerine henüz devredilmemiştir. Gözden geçirilmiş strateji belgesi gereğince hükümet, dağıtım varlıklarının özelleştirilmesini 2010 yılında tamamlamayı planlamaktadır.

Doğalgaz piyasasında çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Serbest tüketici eşiği yılda 1 milyon m³'ten yılda 800.000 m³'e düşürülmüştür. Nisan 2010 itibarıyla, Türkiye'de altmış altı şehir doğal gaz şebekesine bağlanmıştır. İki şirket spot LNG ithaline 2009 yılında başlamıştır. Doğalgaz Piyasası Kanunu'nun gereklerini yerine getirmek üzere kontrat devri programı veya BOTAS'ın faaliyetlerinin ayrıştırılması konularında gelişme kaydedilmemiştir.

Yenilenebilir enerji konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Elektrik lisans yönetmeliği, 2007 yılında Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'na yapılan çok sayıda rüzgâr lisansı başvurusunun değerlendirilmesi amacıyla değiştirilmiştir. Yenilenebilir enerji yatırımlarına özel sektörün ilgisi önemli ölçüde artmıştır. 2009 yılı sonunda, özel sektör tarafından yaklaşık 1.000 MW ek yenilenebilir kurulu güç kapasitesi geliştirilmiştir. 2009 yılı sonu itibarıyla, Türkiye, elektriğinin %19.6'sını yenilenebilir enerji kaynaklarından üretmektedir. Yine de, özellikle AB müktesebatının gerektirdiği tüm sektörlerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına uygun daha güçlü bir düzenleyici ortamın oluşturulması için daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Enerji verimliliği konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmiştir. Binalarda enerji performansı yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. 2009 yılı sonu itibarıyla, 17 özel sektör ve bir meslek odası, enerji verimliliği konusunda hizmet vermek üzere yetkilendirilmiştir. Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kapasitesinin geliştirilmesinin yanı sıra, bu alandaki farkındalığın daha fazla artırılması amacıyla stratejiler geliştirilmesi, ülkedeki enerji verimliliğinin artırılmasına yarar sağlayabilir.

Nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, Doğu Akdeniz kıyısında yer alan Akkuyu'da 4.800 MW kurulu güç kapasiteli bir nükleer santral kurulması ve işletilmesine yönelik Rusya ile yaptığı ilk anlaşmayı Ekim 2010'da onaylamıştır. Haziran 2010'da, Türkiye Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü (EUAS) ile Güney Kore Elektrik Enerjisi Şirketi (KEPCO) arasında, Türkiye'nin ikinci nükleer santralinin Karadeniz kıyısında Sinop'ta kurulması amacıyla bir protokol imzalanmıştır. Çekmece nükleer araştırma ve eğitim merkezindeki radyoaktif atık yönetimi biriminde, hâlen Komisyon tarafından değerlendirilmesi gerekmekte olan iyileştirmeler yapılmıştır. Türkiye'nin elektrik piyasası ve arz güvenliği ile ilgili gözden geçirilmiş strateji belgesine göre, Türkiye, kurulu kapasitesinin %5'ini 2023 yılına kadar nükleer enerjiden sağlamayı planlamaktadır. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) düzenleyici görevlerinin yanı sıra operasyonel görevlerini de yerine getirmeye devam etmektedir.

Mevcut yönetmeliklerin AB müktesebatı ile uyumu hâlen ortaya konmamıştır. Türkiye'nin nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konusundaki IPA yatay programına katılım sağlamaması, AB müktesebatının iç hukuka aktarım düzeyinin değerlendirilmesini oldukça zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de nükleer güvenliğe ilişkin AB müktesebatı gerekliliklerini karşılayan bir çerçeve nükleer kanun bulunmamaktadır ve Türkiye, Kullanılmış Yakıt ve Radyoaktif Atık Yönetimi Güvenliği Birleşik Sözleşmesine taraf olmamıştır. Türkiye, Nükleer Güvenlik Sözleşmesi'ne taraf olarak, toprakları üzerindeki nükleer santraller konusunu komşu ülkelerle ve Euratom Topluluğu ile istişare etmekle yükümlüdür.

Sonuç

Elektrik, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğinin yanı sıra, arz güvenliği konularında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Doğal gaz, nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konularındaki gelişmeler ilave çaba gerektirmektedir.

• 4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği → 4.17. Fasıll 17: Ekonomik ve Parasal Politika (s. 67)

(...) Enerji sektöründeki özelleştirme faaliyetleri, öncelikle elektrik dağıtımında daha sonra üretiminde hız kazanmıştır.

• 4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme → 4.21. Fasıll 21: Trans-Avrupa Ağları (s. 73)

(...) Enerji ağları konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Nabucco boru hattı ile ilgili Hükümetlerarası Anlaşmanın onaylanması prosedürü Ağustos 2010 tarihinde tamamlanmıştır. Bir sonraki aşama olarak, hükümetler arasında proje destek anlaşmaları sonuçlandırılabilir. Nabucco, AB, Türkiye ve bölgedeki diğer ülkeler arasında daha yakın bir enerji işbirliğini tesis etmek yönünde atılmış önemli stratejik bir adımdır ve AB'nin en önemli enerji güvenliği önceliklerinden biri olmaya devam etmektedir.

Türkiye-Yunanistan-İtalya doğalgaz boru hattı enterkonnektörünü (ITGI) faaliyete geçirmeye yönelik hazırlıklar devam etmektedir.

Elektrik ağları konusunda ise, gerekli tüm çalışma ve testlerin tamamlanmasının ardından, 18 Eylül 2010 tarihinde, ENTSO-E (Avrupa Elektrik İletim Sistemi İşletmecileri Ağı) ile deneme senkronize işletimi başlamıştır. 154 kV'de faaliyet gösteren 400 kV'lik bir hat olan İran elektrik iletim hattı, 220 kV'ye çıkarılmıştır. Gürcistan hattının geliştirilmesine yönelik çalışmalar da başlatılmıştır.

Sonuç

(...) Enerji ağları alanında da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

• **4. Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme → 4.25. Fasıl 25: Bilim ve Araştırma (s. 87 – 88)**

(...) Türkiye Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK), Aralık 2009 tarihli toplantısında, 2011-2016 dönemi için bir ulusal bilim, teknoloji ve yenilik eylem planı hazırlamaya karar vermiştir. BTYK, Haziran toplantısında, TÜBİTAK'ın koordinasyonunda, enerji, su ve gıda alanlarında ulusal araştırma ve yenilik stratejileri geliştirmek amacıyla, kamu, özel sektör ve üniversitelerden katılan uzmanlardan oluşacak çalışma grupları kurmaya karar vermiştir.

(...) Türkiye, Stratejik Enerji Teknolojisi Planı'na (SET Planı) ortak ülke olarak katılmakta ve buna paralel olarak araştırma çabalarını güçlendirmeyi taahhüt etmektedir.

• **İstatistikî Ek → İstatistikî Veri (14 Ekim 2010 itibarıyla) → Enerji (s. 99 – 102)**

Enerji	Not	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tüm enerji ürünlerinin birincil üretimi (bin TOE)		26.047	24.576	24.281	23.783	24.332	24.549	26.580	27.453	29.257	:
Ham petrolün birincil üretimi (bin TOE)		2.887	2.679	2.564	2.494	2.389	2.395	2.284	2.241	2.268	:
Kömür ve linyitin birincil üretimi (bin TOE)		12.487	12.282	11.360	10.777	10.532	11.213	13.087	14.797	16.674	:
Doğal gazın birincil üretimi (bin TOE)		582	284	344	510	644	816	839	827	931	:
Tüm enerji ürünlerinde net ithalat (bin TOE)		54.291	49.536	54.234	60.505	63.232	67.266	73.256	80.596	77.413	:
Toplam yurt içi enerji tüketimi (bin TOE)		80.500	75.402	78.331	83.826	87.818	91.074	99.642	107.625	106.338	:
Elektrik üretimi (bin GWh)		124,9	122,7	129,4	140,6	150,7	162,0	176,3	191,6	198,4	194,1